ความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง จังหวัดบุรีรัมย์

เพ็ญพิศ นุกูลสวัสดิ์[*], ธัญญาสิริ ธันยสวัสดิ์[*a]

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้โปรแกรม G*Power กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ค่าอำนาจการทดสอบเท่ากับ 0.80 และค่าขนาดอิทธิพล 0.30 ได้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 111 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความรู้และแบบสอบถามสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1-4 มีระดับความรู้มีคะแนนเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.43, SD=0.53) และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$=4.29, SD=0.81) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างชั้นปี พบว่า ระดับความรู้และสมรรถนะไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์ทางบวกในทุกชั้นปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r=0.865, p<0.01) โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีที่ 3 และปีที่ 4 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาได้ในระดับสูงและมีความสม่ำเสมอทุกชั้นปี แต่ยังควรเสริมสร้างความรู้เชิงลึก ควบคู่กับการฝึกคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจทางคลินิก เนื่องจากความรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับสมรรถนะ การพัฒนาความรู้จึงมีแนวโน้มที่จะส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งจะนำไปสู่การดูแลผู้ป่วยที่ปลอดภัยและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความรู้; สมรรถนะ; การใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล

[*] อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น วิทยาเขตบุรีรัมย์
[a] Corresponding author: ธัญญาสิริ ธันยสวัสดิ์ Email: thanyasiri.th@western.ac.th
รับบทความ: 3 มิ.ย. 69; รับบทความแก้ไข: 18 ก.ค. 69; ตอบรับตีพิมพ์: 18 ก.ค. 69; ตีพิมพ์ออนไลน์: 19 ก.ย. 69

Knowledge and Competency in Rational Drug Use Among Nursing Students at a Private University in Buriram Province

Penpis Nugoonsawat[*], Thanyasiri Thanyasawat[*a]

Abstract

This survey research aimed to investigate knowledge and competency in rational drug use (RDU) among nursing students at a private university in Buriram province. Sample size was calculated using G*Power with a significance level of 0.05, a statistical power of 0.80, and an effect size of 0.30, resulting in 111 nursing students from the first to the fourth years. Research instruments consisted of questionnaires on knowledge and competency in rational drug use. Data were analyzed using means, standard deviations, one-way ANOVA, and Pearson's correlation coefficients.

The study found that nursing students in Years 1-4 demonstrated a moderate level of knowledge regarding rational drug use ($\bar{x}$=3.43, SD=0.53) and a high level of competency in rational drug use ($\bar{x}$=4.29, SD=0.81). Comparisons across academic years revealed no significant differences in knowledge and competency. Additionally, knowledge and competency in rational drug use were positively correlated across all academic years, with statistical significance (r=0.865, p<0.01). In particular, first-year, third-year, and fourth-year students demonstrated a strong positive correlation between knowledge and competency. These findings suggested that the nursing curriculum has been effective in developing students' competency in rational drug use consistently across all academic years. However, there remains a need to strengthen students' in-depth knowledge while simultaneously fostering critical thinking and clinical decision-making skills. Given the strong positive relationship between knowledge and competency, enhancing students' knowledge is likely to directly improve their competency in rational drug use. Ultimately, this will contribute to safer medication practices and higher-quality patient care.

Keywords: Knowledge; Competency; Rational drug use

[*] Nursing Instructor, Faculty of Nursing Western Buriram University

[a] Corresponding author: Thanyasiri Thanyasawat Email: thanyasiri.th@western.ac.th

Received: Jun. 3, 26; Revised: Jul. 18, 26; Accepted: Jul. 18, 26; Published Online: Sep. 19, 26

บทนำ

การใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational drug use: RDU) เป็นการใช้ยาที่มีความเหมาะสมกับปัญหาสุขภาพของผู้ป่วย โดยผู้ป่วยได้รับยาที่มีข้อบ่งใช้ถูกต้อง มีประสิทธิผลและความปลอดภัยที่ได้รับการสนับสนุนจากหลักฐานเชิงประจักษ์ ใช้ยาในขนาด วิธีการ และระยะเวลาที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละราย เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางคลินิกสูงสุดและลดความเสี่ยงจากการใช้ยา รวมทั้งคำนึงถึงความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข การป้องกันปัญหาการใช้ยาเกินความจำเป็น การใช้ยาซ้ำซ้อน และการดื้อยาต้านจุลชีพ ตลอดจนส่งเสริมการใช้ยาตาม บัญชียาหลักแห่งชาติ และแนวทางการรักษามาตรฐาน ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงยา ใช้ยาได้อย่างถูกต้อง ต่อเนื่อง และมีความร่วมมือในการรักษา ภายใต้ระบบบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ มีความเป็นธรรม และใช้ทรัพยากรด้านยาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับยาที่จำเป็นอย่างเท่าเทียมและปลอดภัย[1]

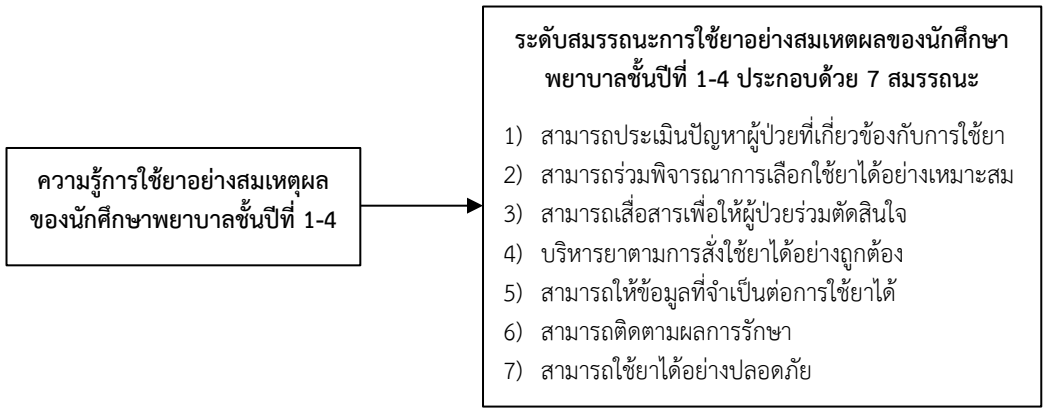
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น วิทยาเขตบุรีรัมย์ มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะทางวิชาชีพ และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพในระบบบริการสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพของประชาชนและนโยบายของประเทศ ดังนั้น คณะพยาบาลศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพให้มีสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยมีการบูรณาการแนวคิดและหลักการใช้ยาอย่างสมเหตุผลไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และความสามารถในการตัดสินใจใช้ยาอย่างเหมาะสมตามหลักฐานเชิงประจักษ์ คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ป่วย ประสิทธิผลของการรักษา ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข และการป้องกันปัญหาการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผล อันจะนำไปสู่การผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของระบบบริการสุขภาพและสามารถให้การดูแลผู้รับบริการได้อย่างมีคุณภาพและปลอดภัย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะหลัก โดยสมรรถนะหลักประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 8 สมรรถนะ ได้แก่ 1) สามารถประเมินปัญหาในผู้ป่วยที่อาจเกี่ยวข้องกับการใช้ยาหรือความจำเป็นต้องใช้ยารักษาได้ 2) สามารถร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสม ตามความจำเป็น 3) สามารถสื่อสารเพื่อให้ผู้ป่วยร่วมตัดสินใจในการใช้ยา โดยพิจารณาจากข้อมูลทางเลือกที่ถูกต้องเหมาะสมกับบริบทและเคารพในมุมมองของผู้ป่วย 4) บริหารยาตามการสั่งยาได้อย่างถูกต้อง 5) สามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการใช้ยาได้อย่างเพียงพอ 6) สามารถติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยาได้ และ 7) สามารถใช้ยาได้อย่างปลอดภัยทั้งต่อผู้ป่วยและไม่เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้เพื่อที่จะนำผลการศึกษามาใช้ปรับการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ให้สูงขึ้นและมีความพร้อมในการประกอบวิชาชีพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดของการวิจัยนี้พัฒนาบนพื้นฐานแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตของ สภาการพยาบาล[2] ซึ่งมุ่งเน้นให้บัณฑิตพยาบาลมีสมรรถนะในการดูแลผู้ใช้บริการอย่างปลอดภัย โดยเฉพาะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจทางคลินิก

ที่อาศัยความรู้ทางวิชาชีพ ความเข้าใจด้านเภสัชวิทยา และการประเมินผู้ป่วยอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับยาที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และคุ้มค่า ซึ่งในบริบทของนักศึกษาพยาบาล ความสามารถดังกล่าวสะท้อนผ่าน 2 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Knowledge of rational drug use) และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Competency in rational drug use) โดยคาดว่าชั้นปีที่แตกต่างกันอาจมีผลต่อระดับความรู้และสมรรถนะ เนื่องจากประสบการณ์การเรียนรู้ทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติที่เพิ่มขึ้นตามลำดับชั้นปี และยังคาดว่าความรู้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะ กล่าวคือ ผู้ที่มีความรู้สูงมีแนวโน้มที่จะมีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสูงตามไปด้วย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล จำแนกตามชั้นปี
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้และสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษา จำแนกตามระดับชั้นปี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และสมรรถนะของการใช้ยาอย่างสมเหตุผล จำแนกตามระดับชั้นปี

คำถามการวิจัย

1. ความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาลจำแนกตามชั้นปีเป็นอย่างไร
2. ความรู้และสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาแตกต่างกันตามระดับชั้นปีหรือไม่
3. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์แตกต่างกันตามระดับชั้นปีหรือไม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดบุรีรัมย์

ประชากร ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1-4 กำลังศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง ในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 574 คน

กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างใช้ในการศึกษาคำนวณโดยใช้โปรแกรม G*Power กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ค่าอำนาจการทดสอบเท่ากับ 0.80 และค่าขนาดอิทธิพล 0.30 ได้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 111 คน และนำมาทำเป็นสัดส่วนของแต่ละชั้นปีเท่าๆ กันดังนี้

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น วิทยาเขตบุรีรัมย์ ชั้นปีที่ 1-4 จำนวนทั้งสิ้น 574 คน ประกอบด้วยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 133 คน ชั้นปีที่ 2 จำนวน 146 คน ชั้นปีที่ 3 จำนวน 158 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 139 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้โปรแกรม G*Power ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 111 คน จากนั้นดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยจัดสรรจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้นปี (Proportionate stratified sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 25 คน ชั้นปีที่ 2 จำนวน 28 คน ชั้นปีที่ 3 จำนวน 31 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 27 คน รวมทั้งสิ้น 111 คน โดยวิธีจับฉลาก (Lottery method) เขียนรหัสนักศึกษาในแต่ละชั้นปีลงกระดาษ ไม่ระบุชื่อนักศึกษา ตัดเป็นชิ้นเล็กๆ ใส่กล่อง จับฉลากจนได้จำนวนที่ต้องการของแต่ละชั้นปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่1 แบบสอบถามความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผล จำนวน 13 ข้อ เกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ของแบบสอบถาม ความรู้การใช้ยาทั่วไปซึ่งกำหนดคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ใช้การแปลผลคะแนน โดยนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น 5 ระดับ[3] ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ระดับความรู้สูงมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ระดับความรู้สูงมาก คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึงระดับความรู้ปานกลาง/พอใช้ คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ระดับความรู้น้อยและคะแนนเฉลี่ย1.00-1.80 หมายถึง ระดับความรู้น้อยที่สุด

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล จำนวน 33 ข้อ การแปลผลคะแนนจากแบบสอบถาม โดยนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น 5 ระดับ[3] ดังนี้คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึงระดับสมรรถนะสูงมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึงระดับสมรรถนะสูงมากคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ระดับสมรรถนะปานกลาง/พอใช้ คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ระดับสมรรถนะน้อยและคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ระดับสมรรถนะน้อยที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยหาความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านโดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 และหาความเชื่อมั่นได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s alpha coefficient) เท่ากับ 0.82 และ 0.97 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลและแบบสอบถามสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยแจกแจง ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) และกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์มีค่า p<0.01 ถือว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การพิทักษ์สิทธิของอาสาสมัคร การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบุรีรัมย์ใบรับรองที่ BRO2025-036 วันที่รับรอง 30 พฤษภาคม 2568 วันที่หมดอายุ 29 พฤษภาคม 2569 โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ขั้นตอนการเก็บข้อมูล รายละเอียดการพิทักษ์สิทธิ์ให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการวิจัยและลงลายมือชื่อในใบยินยอมในการเข้าร่วมวิจัย ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบ สำหรับข้อมูลที่รวบรวมได้จะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาระดับความรู้สมรรถนะและการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 1-4 พบว่า

ชั้นปีที่ 1 คะแนนรวมโดยเฉลี่ยของความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=3.36, SD=1.38) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ 8) นักศึกษาประเมินว่าการโฆษณายาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ใช้ถ้อยคำหรือข้อความ “ใช้แล้วหายขาด” “รักษาได้หลายโรค หลายอาการ” หรือ “ไม่มีอาการข้างเคียง” เป็นการโฆษณาโอ้อวด มากที่สุด ($\bar{x}$=4.48, SD=0.96) รองลงมาคือ ข้อ 1) นักศึกษาอ่านและทำความเข้าใจสรรพคุณ (ข้อบ่งใช้) และวิธีใช้ที่ปรากฏอยู่บน ฉลากยา ก่อนนำมาใช้ ($\bar{x}$=4.36, SD=0.75) และข้อ 11) เมื่อมีอาการหวัดที่เกิดจากเชื้อไวรัส หรือท้องเสียเฉียบพลัน หรือมีแผลเปิด นักศึกษาไม่ซื้อยามารับประทานเองเพราะเป็นการใช้ยาที่ไม่สมเหตุผลและเพื่อป้องกันปัญหาเชื้อดื้อยา ($\bar{x}$=3.68, SD=0.37)

ชั้นปีที่ 2 คะแนนรวมโดยเฉลี่ยของความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=3.31, SD=1.25) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า 1) นักศึกษาอ่านและทำความเข้าใจสรรพคุณ (ข้อบ่งใช้) และวิธีใช้ที่ปรากฏอยู่บน ฉลากยา ก่อนนำมาใช้ อยู่ในระดับสูงมากที่สุด ($\bar{x}$=4.43, SD=0.63) รองลงมาคือ ข้อ 8) นักศึกษาประเมินว่าการโฆษณายาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ใช้ถ้อยคำหรือข้อความ “ใช้แล้วหายขาด” “รักษาได้หลายโรค หลายอาการ” หรือ “ไม่มีอาการข้างเคียง” เป็นการโฆษณาโอ้อวด ($\bar{x}$=4.29, SD=0.93) และข้อ 11) เมื่อมีอาการหวัดที่เกิดจากเชื้อไวรัส หรือท้องเสียเฉียบพลัน หรือมีแผลเปิด นักศึกษาไม่ซื้อยามารับประทานเองเพราะเป็นการใช้ยาที่ไม่สมเหตุผลและเพื่อป้องกันปัญหาเชื้อดื้อยา มีคะแนนเท่ากันกับข้อ 12) นักศึกษาคิดว่าการใช้ยาหลายเม็ดในคราวเดียวกัน ช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายเร็วขึ้น ($\bar{x}$=3.89, SD=1.19) ตามลำดับ

ชั้นปีที่ 3 คะแนนรวมโดยเฉลี่ยของความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$=3.33, SD=1.28) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ 1) นักศึกษาอ่านและทำความเข้าใจสรรพคุณ และวิธีใช้ที่ปรากฏอยู่บนฉลากยาก่อนนำมาใช้มีคะแนนมากที่สุด ($\bar{x}$=4.29, SD=1.28) รองลงมาคือข้อ 13) นักศึกษาคิดว่าควรแบ่งยาของตนเองให้ผู้อื่นที่มีอาการเจ็บป่วยคล้ายกันได้ มีคะแนน

ระดับสูงมาก ($\bar{x}$=3.97, SD=1.35) และข้อที่ 12) นักศึกษาคิดว่าการใช้ยาหลายเม็ดในคราวเดียวกัน ช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายเร็วขึ้นมีคะแนนในระดับสูงมาก ($\bar{x}$=3.71, SD=1.27) ตามลำดับ

ชั้นปีที่ 4 คะแนนรวมโดยเฉลี่ยของความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ อยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x}$=3.91, SD=1.39) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ8.นักศึกษาประเมินว่าการโฆษณายาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ใช้ถ้อยคำหรือข้อความ “ใช้แล้วหายขาด” “รักษาได้หลายโรค หลายอาการ” หรือ “ไม่มีอาการข้างเคียง” เป็นการโฆษณาโอ้อวด มีคะแนนมากที่สุด ($\bar{x}$=4.44, SD=0.80) รองลงมาคือ ข้อที่ 13) นักศึกษาคิดว่าควรแบ่งยาของตนเองให้ผู้อื่นที่มีอาการเจ็บป่วยคล้ายกันได้มีคะแนนสูงมากที่สุด ($\bar{x}$=4.37, SD=1.00) และข้อ 12) นักศึกษาคิดว่าการใช้ยาหลายเม็ดในคราวเดียวกัน ช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยให้หายเร็วขึ้นมีคะแนนสูงมากที่สุด ($\bar{x}$=4.37, SD=1.00) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ แบ่งตามชั้นปี 1-4 (n=111)

ความรู้	ชั้นปี 1		ชั้นปี 2		ชั้นปี 3		ชั้นปี 4	
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
1. นักศึกษาอ่านข้อบ่งใช้และวิธีใช้จากฉลากยาก่อนใช้ยา	4.36	0.75	4.43	0.63	4.29	0.78	4.15	0.94
2. ใช้หรือซื้อเฉพาะยาสามัญประจำบ้านหรือผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่จำหน่ายทั่วไป	3.00	1.32	3.11	1.39	3.03	1.25	3.67	1.30
3. ตรวจสอบเลขทะเบียน ข้อบ่งใช้และประเภทของยาเมื่อสงสัยความปลอดภัย	3.20	1.55	3.00	1.33	3.13	1.38	3.63	1.27
4. เมื่อเจ็บป่วย ควรใช้ยาเพื่อให้หายเร็วขึ้น	3.20	1.44	2.79	1.31	3.16	1.29	4.04	1.12
5. ไม่ซื้อยาจากแหล่งที่ไม่น่าเชื่อถือหรือโฆษณาเกินจริง	3.12	1.39	2.82	1.36	2.97	1.35	3.41	1.33
6. ค้นหาข้อมูลยาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือก่อนใช้ยา	3.40	1.32	3.50	1.42	3.52	1.38	4.22	1.01
7. บันทึกและรายงานเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาอย่างครบถ้วน	3.16	1.62	2.93	1.38	3.19	1.40	3.67	1.30
8. ประเมินโฆษณายาที่มีข้อความโอ้อวดเกินจริง	4.48	0.96	4.29	0.93	3.19	1.42	4.44	0.80
9. หากใช้ยา 1-2 วันไม่ดีขึ้น ควรเปลี่ยนยาใหม่	2.32	1.46	2.18	1.15	2.29	1.32	2.74	1.50
10. ควรได้รับคำแนะนำจากแพทย์หรือเภสัชกรก่อนใช้ยา	3.24	1.66	2.54	1.50	3.26	1.34	3.93	1.29
11. ไม่ซื้อยาใช้เองเมื่อเป็นหวัดจากไวรัส ท้องเสีย หรือมีแผลเปิด	3.68	1.37	3.89	1.19	3.58	1.20	4.26	0.85
12. ใช้ยาหลายชนิดช่วยให้หายป่วยเร็วขึ้น	3.16	1.54	3.89	1.19	3.71	1.27	4.30	0.91
13. ควรแบ่งยาให้ผู้อื่นที่มีอาการคล้ายกัน	3.40	1.65	3.64	1.50	3.97	1.35	4.37	1.00
ภาพรวมโดยเฉลี่ย	**3.36**	**1.38**	**3.31**	**1.25**	**3.33**	**1.28**	**3.91**	**1.39**

ด้านสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ จำแนกตามระดับชั้นปี พบว่า คะแนนรวมเฉลี่ยของสมรรถนะทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=3.96, SD=1.00) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ สามารถประเมินปัญหาผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาหรือมีความจำเป็นต้องใช้ยาในการรักษา ($\bar{x}$=4.52, SD=0.71) ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ สามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการใช้ยาได้อย่างเพียงพอ ($\bar{x}$=3.20,

SD=1.46) นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยรวมของสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=3.90, SD=0.94) โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ สามารถร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น ($\bar{x}$=4.43, SD=0.64) และด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ สามารถติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยาได้ ($\bar{x}$=3.00, SD=1.19) นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยรวมของสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$=3.89, SD=0.94) โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ สามารถร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น ($\bar{x}$=4.40, SD=0.68) และด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ สามารถติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยาได้ ($\bar{x}$=2.91, SD=1.36) นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยรวมของสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$=4.29, SD=0.81) โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ สามารถร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น ($\bar{x}$=4.65, SD=0.50) ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ สามารถติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยาได้ ($\bar{x}$=3.70, SD=1.20) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์แบ่งตามชั้นปี 1-4 (n=111)

รายการสมรรถนะ	ชั้นปี 1		ชั้นปี 2		ชั้นปี 3		ชั้นปี 4	
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
1. ประเมินปัญหาและความจำเป็นในการใช้ยา	4.52	0.71	4.34	0.74	4.31	0.65	4.58	0.56
2. ร่วมพิจารณาเลือกใช้ยาอย่างเหมาะสม	4.43	0.70	4.43	0.64	4.40	0.68	4.65	0.50
3. สื่อสารเพื่อร่วมตัดสินใจใช้ยากับผู้ป่วย	4.32	0.72	4.39	0.64	4.33	0.65	4.63	0.58
4. บริหารยาตามการสั่งใช้ยาได้อย่างถูกต้อง	4.13	0.80	4.18	0.79	4.10	0.77	4.21	0.85
5. ให้ข้อมูลการใช้ยาอย่างเพียงพอ	3.20	1.46	3.01	1.36	3.19	1.36	3.79	1.21
6. ติดตามผลการรักษาและผลข้างเคียงจากยา	3.35	1.36	3.00	1.19	2.91	1.36	3.70	1.20
7. ใช้ยาอย่างปลอดภัยและรับผิดชอบต่อสังคม	3.76	1.28	3.97	1.21	3.97	1.12	4.45	0.77
ภาพโดยรวมมีค่าเฉลี่ย	**3.96**	**1.00**	**3.90**	**0.94**	**3.89**	**0.94**	**4.29**	**0.81**

ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์จำแนกตามชั้นปี พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มีระดับความรู้แตกต่างจากนักศึกษาชั้นปีอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มีระดับความรู้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลในชั้นปีที่ 2-4 มีแนวโน้มอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ส่วนชั้นปีที่ 1 มีระดับความรู้แตกต่างจากชั้นปีอื่น ซึ่งอาจสะท้อนถึงผลของการเรียนรู้และประสบการณ์ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลที่เพิ่มขึ้นตามระดับชั้นปี

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบคะแนนความรู้การใช้ยาสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์แบ่งตามชั้นปี 1-4 (n=111)

	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ความรู้ปี 1	ระหว่างกลุ่ม	9.504	17	0.559	3.584	0.046*
	ภายในกลุ่ม	1.092	7	0.156		
	รวม	10.596	24			
ความรู้ปี 2	ระหว่างกลุ่ม	4.297	18	0.239	0.584	0.837
	ภายในกลุ่ม	3.269	8	0.409		
	รวม	7.566	26			
ความรู้ปี 3	ระหว่างกลุ่ม	10.879	18	0.604	1.138	0.448
	ภายในกลุ่ม	4.250	8	0.531		
	รวม	15.128	26			
ความรู้ปี 4	ระหว่างกลุ่ม	3.680	14	0.263	0.405	0.940
	ภายในกลุ่ม	6.492	10	0.649		
	รวม	10.172	24			

*p<0.5

ผลการเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์จำแนกตามชั้นปีพบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปีมีระดับสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน และไม่พบความแตกต่างของสมรรถนะระหว่างชั้นปีอย่างชัดเจน

ตารางที่ 4 ตารางเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะการใช้ยาสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์แบ่งตามชั้นปี 1-4 (n=111)

	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
สมรรถนะปี 1	ระหว่างกลุ่ม	5.178	21	0.247	3.209	0.183
	ภายในกลุ่ม	0.230	3	0.077		
	รวม	5.408	24			
สมรรถนะปี 2	ระหว่างกลุ่ม	2.783	23	0.121	0.851	0.652
	ภายในกลุ่ม	0.569	4	0.142		
	รวม	3.352	27			
สมรรถนะปี 3	ระหว่างกลุ่ม	5.467	20	0.273	1.76	0.227
	ภายในกลุ่ม	1.087	7	0.155		
	รวม	6.554				
สมรรถนะปี 4	ระหว่างกลุ่ม	3.974	22	0.181	3.626	0.110
	ภายในกลุ่ม	0.199	4	0.050		
	รวม	4.174	26			

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์จำแนกตามชั้นปี พบว่า ทั้ง 4 ชั้นปีมีความสัมพันธ์ทางบวกในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ เมื่อนักศึกษามีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพิ่มขึ้น ระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r=0.863$, $p<0.01$) ชั้นปีที่ 2 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r=0.572$, $p<0.01$) ชั้นปีที่ 3 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r=0.783$, $p<0.01$) และชั้นปีที่ 4 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r=0.878$, $p<0.01$)

โดยสรุป สมรรถนะและความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในทุกชั้นปี โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความเชื่อมโยงกับระดับความรู้ของผู้เรียนอย่างชัดเจนในแต่ละระดับชั้นปี

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และสมรรถนะของการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจำแนกตามระดับชั้นปี 1-4 (n=111)

รายการ		ความรู้ปี 1	ความรู้ปี 2	ความรู้ปี 3	ความรู้ปี 4
สมรรถนะปี1	Pearson Correlation	0.863**			
	Sig. (2-tailed)	0.000			
	N	1			
สมรรถนะปี 2	Pearson Correlation		0.572**		
	Sig. (2-tailed)		0.001		
	N		1		
สมรรถนะปี 3	Pearson Correlation			0.783**	
	Sig. (2-tailed)			0.000	
	N			1	
สมรรถนะปี 4	Pearson Correlation				0.878
	Sig. (2-tailed)				0.000
	N				1

*p<0.05, **p<0.01

การอภิปรายผล

ความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาลมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาครั้งนี้สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ระดับความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-4 พบว่าโดยภาพรวมนักศึกษามีระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$=3.91, SD=1.39) รองลงมาคือชั้นปีที่ 1 ($\bar{x}$=3.36, SD=1.38) ชั้นปีที่ 3 ($\bar{x}$=3.33, SD=1.28) และชั้นปีที่ 2 ($\bar{x}$=3.31, SD=1.25) ตามลำดับสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อระดับชั้นปีสูงขึ้น นักศึกษามีแนวโน้มที่จะมีความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาในชั้นปีสูง

ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ด้านเภสัชวิทยา การฝึกปฏิบัติทางคลินิก และการดูแลผู้ป่วยจริง ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เกี่ยวกับยาได้เหมาะสมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เกศราภรณ์ ชูพันธ์ และคณะ[4] ที่พบว่านักศึกษาพยาบาลที่มีประสบการณ์การเรียนและการฝึกปฏิบัติมากขึ้น จะมีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสูงขึ้น โดยชั้นปีที่ 1 และ 4 มีคะแนนเฉลี่ยสูงถึง 4.48 และ 4.44 ตามลำดับ สะท้อนว่านักศึกษามีทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลสุขภาพและสามารถแยกแยะสื่อโฆษณาที่ไม่เหมาะสมได้ดี อาจเป็นผลจากการเรียนรู้ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคและการส่งเสริมสุขภาพ ที่ได้รับในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์[4] อย่างไรก็ตาม ยังพบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของนักศึกษาในบางข้อ เช่น ข้อที่กล่าวว่า เมื่อเกิดการเจ็บป่วยทุกครั้งควรใช้ยาเพื่อช่วยให้หายเร็วขึ้น และการแบ่งยาให้ผู้อื่นใช้ ของชั้นปีที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยค่อนข้างสูง ($\bar{x}$=4.04, SD=1.12) ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้องบางประการเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้ยา จึงควรมีการเสริมสร้างความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้ยาในชุมชนและการป้องกันปัญหาเชื้อดื้อยาสอดคล้องกับการศึกษาของอติญาณ์ ศรเกษตริน และคณะ[5] และรวีวรรณ เผ่ากัณหา และคณะ[6] รวมถึง ศิราณี ยงประเดิม[7] ที่พบว่า นักศึกษาพยาบาลและนักศึกษากลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพยังมีพฤติกรรมและความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะที่ไม่เหมาะสมบางประการ อันอาจส่งผลต่อปัญหาการใช้ยาไม่สมเหตุผลและการเกิดเชื้อดื้อยาในอนาคต

ระดับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ แบ่งตามชั้นปี 1-4 พบว่านักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4 มีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสูงกว่าชั้นปีอื่น อาจเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทางคลินิกเพิ่มขึ้น ส่งผลให้สามารถประเมินปัญหาการใช้ยา การเลือกใช้ยา การสื่อสารกับผู้ป่วยและการติดตามผลข้างเคียงจากยาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อติพร สำราญบัวและเบญจมาศ ทำเจริญตระกูล[8] และอติญาณ์ ศรเกษตริน[5] ที่พบว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ด้านเภสัชวิทยาและการฝึกปฏิบัติทางคลินิกมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล

การเปรียบเปรียบเทียบคะแนนความรู้และสมรรถนะการใช้ยาสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์แบ่งตามชั้นปี 1-4 พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มีระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลแตกต่างจากนักศึกษาชั้นปีอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (F=3.584, p=0.046) ขณะที่นักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 มีระดับความรู้ไม่แตกต่างกันสะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาชั้นปีต้นๆ อาจยังมีข้อจำกัดด้านความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เนื่องจากยังไม่ได้ผ่านการเรียนรายวิชาเภสัชวิทยาการพยาบาลทางคลินิก และการฝึกปฏิบัติในแหล่งฝึกอย่างเต็มรูปแบบ จึงทำให้ระดับความรู้แตกต่างจากนักศึกษาชั้นปีสูงกว่า ทั้งนี้เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 2-4 นักศึกษาจะได้รับการจัดการเรียนการสอนด้านการใช้ยา การคำนวณยา การบริหารยา และการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ระดับความรู้มีแนวโน้มใกล้เคียงกันมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ เกศราภรณ์ ชูพันธ์ และคณะ[4] ที่พบว่านักศึกษาพยาบาลที่ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ทางคลินิกและการเรียนด้านเภสัชวิทยาจะมีความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสูงกว่านักศึกษาชั้นปีต้นๆ โดยเฉพาะด้านการอ่านฉลากยา การประเมินข้อมูลยาและการตัดสินใจใช้ยาอย่างเหมาะสม ในส่วนของสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล พบว่า นักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปีมีสมรรถนะไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาทุกระดับชั้นได้รับ

การส่งเสริมสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างต่อเนื่องผ่านการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติที่มีมาตรฐานเดียวกันในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ แม้ว่านักศึกษาชั้นปีสูงจะมีประสบการณ์ทางคลินิกมากกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ อติพร สำราญบัวและเบญจมาศ ทำเจริญตระกูล[8] ที่พบว่านักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับดีทุกชั้นปี และไม่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในบางด้าน เนื่องจากหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ได้บูรณาการเนื้อหาด้าน Rational drug use ไว้ในรายวิชาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์จำแนกตามชั้นปีพบว่า สมรรถนะและความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในทุกชั้นปี โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความเชื่อมโยงกับระดับความรู้ของผู้เรียนอย่างชัดเจนในแต่ละระดับชั้นปี สอดคล้องกับการศึกษาของ อติพร สำราญบัวและเบญจมาศ ทำเจริญตระกูล[8] ที่พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล โดยนักศึกษาที่มีระดับความรู้สูงจะมีความสามารถในการประเมินการใช้ยา การให้ข้อมูลผู้ป่วย และการใช้ยาอย่างปลอดภัยสูงขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ เกศราภรณ์ ชูพันธ์ และคณะ[4] ที่พบว่า ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมและสมรรถนะด้านการใช้ยาในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักศึกษาที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาในระดับสูงจะสามารถตัดสินใจใช้ยาได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัยมากกว่า

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรจัดการเรียนการสอนด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 เพื่อสร้างพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ยา โดยเน้นเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะ การอ่านฉลากยา การใช้ยาอย่างปลอดภัย และการป้องกันปัญหาเชื้อดื้อยา
2. ควรบูรณาการเนื้อหาด้าน Rational drug use (RDU) ในรายวิชาทางการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกชั้นปี เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้และสมรรถนะอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

การวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เช่น โปรแกรมการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลอง โปรแกรมออนไลน์ หรือการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning) ต่อความรู้และสมรรถนะของนักศึกษาพยาบาล

เอกสารอ้างอิง

1. คณะอนุกรรมการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ. บัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข; 2566
2. สภาการพยาบาล. บทสรุปรูปแบบการบรรจุหลักสูตรการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. นนทบุรี: สภาการพยาบาล; 2562.
3. บุญใจ ศรีสถิตนรากูร. การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติการวัดเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2555.

4. เกศราภรณ์ ชูพันธ์, พนิดา พาลี, กานต์รวี คำชั่ง, ทวี เรืองโฉม. ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ. 2565;9(1):144-60.
5. อติญาณ์ ศรเกษตริน. การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลสำหรับนักศึกษาพยาบาล. วารสารการพยาบาลและการวิจัยสุขภาพ. 2562;20(3):187-99
6. รวีวรรณ เผ่ากัณหา, ธัญญาสิริ ธันยสวัสดิ์, กาญจนา อยู่เจริญสุข. ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล. วารสารพยาบาลทหารบก. 2564;22(3):143-50
7. ศิราณี ยงประเดิม, ธนวัฒน์ คงยศ, สุริยน อุ่ยตระกูล. ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์สุขภาพชั้นปีสุดท้าย ณ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2565;14(1):86-94.
8. อติพร สำราญบัว, เบญจมาศ ทำเจริญตระกูล. ปัจจัยทำนายสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา. วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล. 2563;26(2):37-52.